

Ηθική και Δεοντολογία στις Υπηρεσίες Υγείας

Γεώργιος Β. Μαρίνος

Επίκουρος Καθηγητής Γενικής Ιατρικής - Προληπτικής Ιατρικής
Εργαστήριο Υγιεινής, Επιδημιολογίας και Ιατρικής Στατιστικής
Ιατρική Σχολή Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Βιοηθική

(Van Rensselaer Potter, 1970)

Ο ηθικός προβληματισμός που συνοδεύει την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο στο χώρο των βιο-ιατρικών επιστημών

Η Ιατρική Ηθική είναι Κλάδος της Βιοηθικής



ΙΑΤΡΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

Η κριτική ανάλυση των
εννοιών, των συναισθημάτων,
των λόγων και των
επιχειρημάτων που βρίσκονται
πίσω από κάθε ιατρική
απόφαση.

ΙΑΤΡΙΚΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

Οι κανόνες και η γλώσσα της
ορθής συμπεριφοράς στην
άσκηση του ιατρικού και των
άλλων επαγγελματιών υγείας

Σ. Δοξιάδης

Κώδικες Δεοντολογίας

▶ Ηθικές αρχές και παραδοχές

▶ Εθιμα και κανόνες

- ✓ Ηθικοί
- ✓ Κοινωνικοί
- ✓ Νομικοί και
- ✓ Επιστημονικοί

□ Κώδικες σχέσεων του επαγγελματία

- ✓ Με τον εαυτό του-
- ✓ Με τον ασθενή και την οικογένειά του
- ✓ Με τους συναδέλφους του
- ✓ Με την κοινωνία

ΒΙΟΗΘΙΚΗ: ΗΠΑ - Δεκαετία '70

Van Rensselaer Potter: «Bioethics»

«Η Βιοηθική ως νέο γνωστικό πεδίο που συνδυάζει τη βιολογική γνώση με τη γνώση των συστημάτων ανθρώπινων αξιών... Επέλεξα το **Bio-** για τη βιολογική γνώση, την επιστήμη των ζωντανών συστημάτων και το **-ethics** για τη γνώση των συστημάτων ανθρώπινων αξιών»

"Bioethics: A bridge to the future"

V.R. Potter 1975: Humility with Responsibility - A Bioethic for Oncologists.

Presidential Address, Cancer Research 35:2297-2306 αναφορά στο:

W.T.Reich: The word "bioethics": its birth and the legacies of those who shaped it

Μ.Δραγώνα-Μονάχου: Ηθική και Βιοηθική

Επιστήμη και Κοινωνία, 2002(8-9):1-26

- ▶ Η **ιλιγγιώδης πρόοδος της βιοτεχνολογίας** προκάλεσε τόσα ηθικά διλήμματα...ώστε η βιοηθική σχεδόν αυτονομήθηκε από την εφαρμοσμένη φιλοσοφία και την πρακτική ηθική ... και αποτέλεσε ανεξάρτητο διεπιστημονικό κλάδο

Στόχοι εκπαίδευσης στη Βιοηθική

- ▶ Δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης
- ▶ Εμπλουτισμός γνώσεων επαγγελματιών υγείας
- ▶ Μεταβολή ψυχικής και νοητικής στάσης του επ.υγ.
- ▶ Αναγνώριση-εντοπισμός του ηθικού διλήμματος
- ▶ Κατανόηση ή παραμερισμός συγκινησιακών παραγόντων και προκαταλήψεων
- ▶ Συνύπαρξη επιστημονικών δεδομένων και αξιολογικών κρίσεων
- ▶ Αναγνώριση ύπαρξης και άλλων ορθών λύσεων
- ▶ Αποδοχή ευρέος φάσματος αξιών, στάσεων και αντιλήψεων

Βασικές Αρχές Βιοηθικής

- ▶ Αρχή της αυτονομίας
[principle of autonomy]
- ▶ Αρχή της ωφέλειας
[principle of beneficence]
- ▶ Αρχή της μη-βλάβης
[principle of non-maleficence]
- ▶ Αρχή της δικαιοσύνης
[principle of justice]

Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας Ν.3418/2005

Άρθρο 11: Υποχρέωση ενημέρωσης

- 1.** Ο ιατρός έχει καθήκον αληθείας προς τον ασθενή. Οφείλει να ενημερώνει πλήρως και κατανοητά τον ασθενή για την πραγματική κατάσταση της υγείας του, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα της προτεινόμενης ιατρικής πράξης, τις συνέπειες και τους ενδεχόμενους κινδύνους ή επιπλοκές... καθώς και για τον πιθανό χρόνο αποκατάστασης, έτσι ώστε...
- 2.** Ο ιατρός σέβεται την επιθυμία των ατόμων τα οποία επιλέγουν να μην ενημερωθούν.....

3. Κατ' εξαίρεση δεν απαιτείται συναίνεση

α) στις **επείγουσες περιπτώσεις** , κατά τις οποίες δεν μπορεί να ληφθεί κατάλληλη συναίνεση και συντρέχει άμεση απόλυτη και κατεπείγουσα ανάγκη παροχής ιατρικής φροντίδας

β) στην **περίπτωση απόπειρας αυτοκτονίας** ή

γ) αν ο γονείς ανήλικου ασθενή ή οι συγγενείς ασθενή που δεν μπορεί για οποιοδήποτε λόγο να συναινέσει ή άλλοι τρίτοι, που έχουν την εξουσία συναίνεσης για τον ασθενή, αρνούνται να δώσουν την αναγκαία συναίνεση και υπάρχει ανάγκη άμεσης παρέμβασης, **προκειμένου να αποτραπεί ο κίνδυνος για τη ζωή ή την υγεία του ασθενή.**

Άρθρο 12: Συναίνεση του ενημερωμένου ασθενή

Ο ιατρός **δεν επιτρέπεται** να προβεί στην εκτέλεση οποιασδήποτε ιατρικής πράξης **χωρίς την προηγούμενη συναίνεση του ασθενή.**

Προϋποθέσεις της έγκυρης συναίνεσης του ασθενή είναι οι ακόλουθες:

- να παρέχεται μετά από πλήρη, σαφή και κατανοητή ενημέρωση, σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο, ο ασθενής να έχει ικανότητα για συναίνεση.....
- η συναίνεση να μην είναι αποτέλεσμα πλάνης, απάτης ή απειλής και να μην έρχεται σε σύγκρουση με τα χρηστά ήθη,
- η συναίνεση να καλύπτει πλήρως την ιατρική πράξη και κατά το συγκεκριμένο περιεχόμενό της και κατά το χρόνο της εκτέλεσής της

2. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ (Principle of beneficence)

Αναφέρεται σε πράξεις που αφορούν την πρόληψη της βλάβης, την άρση της βλάβης και την παροχή ωφέλειας

και ισοδυναμεί με :

Το καθήκον του γιατρού να κάνει ό,τι μπορεί προς όφελος του ασθενούς (βλ. Διακήρυξη της Γενεύης)

3. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΜΗ ΒΛΑΒΗΣ

Primum non nocere,
principle of non-maleficence

Η υποχρέωση του γιατρού να μην κάνει τίποτα που μπορεί να βλάψει τον ασθενή του

Ιατρική ευθύνη και MALPRACTICE:

- Περιπτώσεις επιστημονικού σφάλματος με αρνητικές συνέπειες (κακότεχνη άσκηση)
- Περιπτώσεις προσβολής δικαιώματος του ασθενούς, π.χ. διενέργεια ιατρικών πράξεων χωρίς συγκατάθεση (πλημμελής άσκηση) ή ελλιπής ενημέρωση

Πολιτικές διαστάσεις

Κλονισμός εμπιστοσύνης

Ανασφάλειες - αμφιβολίες και περιορισμός πρωτοβουλίας του γιατρού

4. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (Principle of justice)

- ▶ Ως δίκαιη κατανομή ανεπαρκών πόρων
(κατανεμητική δικαιοσύνη - distributive justice)
- ▶ Ως σεβασμός στα δικαιώματα των ατόμων
(rights-based justice)
- ▶ Ως σεβασμός σε ηθικά αποδεκτούς νόμους
(νομική μορφή δικαιοσύνης)

Κοινός παρονομαστής: ισότητα (equality)

R.Gillon. Preface in "Medical Ethics and the four principles"

Σε ποιο δίλημμα πρέπει να αποφασίσει ο γιατρός;

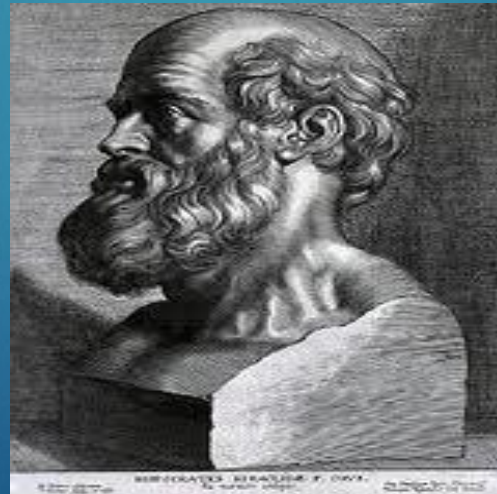
Ποιο δίλημμα πρέπει να λυθεί σε επίπεδο οργανωτικό/

επαγγελματικό/κοινωνικό (μόνον ως μέλος του αντίστοιχου Θεσμού)

Κώδικες Ηθικής

Κώδικες Ηθικής : Ιπποκρατική Ηθική

Οι Ιπποκρατικές ηθικές αρχές περιγράφονται σε **οκτώ** κεφάλαια του *Ιπποκρατικού έργου*



Κώδικες Ηθικές : Ο όρκος του Ιπποκράτη

Ο Όρκος απαιτεί:

- **Υπευθυνότητα** απέναντι στους:
 - Ασθενείς
 - Δασκάλους
 - Τα παιδιά των Δασκάλων
- **Ηθική συμπεριφορά**
- **Εχεμύθεια**
- Συνειδητοποίηση των **ορίων** και περιορισμών του ίδιου του γιατρού

Κώδικες Ηθικής: Ιπποκρατική Διδασκαλία

Οι βασικές αρχές της Ιπποκρατικής Ηθικής **αντανακλώνται** σε όλους τους μεταγενέστερους κώδικες ηθικής και ιδιαίτερα στους παρακάτω:

- *Διακήρυξη της Γενεύης (1948, τροποποίηση 1968)*
- *Κώδικας της Νυρεμβέργης (1947)*
- *Διακήρυξη του Helsinki (1964 – τροποποίηση 2000)*
- *Διακήρυξη της Μαδρίτης (1996)*

Κώδικες Ηθικής :
Διακήρυξη της Γενεύης
(*WMA 1948, τροποποίηση 1968*)

- Σεβασμός στην ανθρώπινη ζωή
- Ευγνωμοσύνη στους δασκάλους
- Αποφυγή διακρίσεων

Κώδικες Ηθικής : Αρχές Ιατρικής Ηθικής *(AMA 1980)*

- Υπευθυνότητα έναντι των ασθενών
- Υπευθυνότητα έναντι της κοινωνίας
- Αποκάλυψη της ανηθικότητας ή ασυνέπειας συναδέλφων

Κώδικες Ηθικής :

Διακήρυξη Helsinki

(WMA 1964, τροποποιήσεις 1975, 1983, 1989, 1996, 2000, 2002, 2004, 2008, 2013)

Ηθικές αρχές για την καθοδήγηση των
γιατρών στην βιο-ιατρική έρευνα

Διακήρυξη Helsinki

(WMA 1964, τροποποιήσεις 1975, 1983, 1989, 1996, 2000, 2002, 2004, 2008, 2013)

Ηθικές αρχές για την καθοδήγηση των
γιατρών στην βιο-ιατρική έρευνα

Διακήρυξη του Helsinki

Είναι καθήκον του Ιατρού να προάγει την υγεία, την ευεξία και τα δικαιώματα των ασθενών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που εμπλέκονται στην ιατρική έρευνα